

Дитинство Тараса (скорочено)

Дмитро Красицький

Обрані оповідання про дитинство Тараса Шевченка

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ПЕРШИЙ ДЕНЬ У ШКОЛІ

Тарас прокинувся дуже рано, бо вперше збирався йти вчитися. Дід Іван прийшов по хлопця, щоб завести до дядка Павла Рубана. Мати вручила хлопцю торбу з букварем і побажала щастя.

Дяд Рубан, якого по-вуличному дражнили Совгир, вийшов з хати назустріч діду і Тарасу. Хлопця провели з сіней у невеличку хату, де вже були інші учні. Діти раділи, що прийшов Тарас, а найбільше зрадив Данило Бондаренко, вірний його друг. Школа могла вмістити з десятків учнів, хоч у селі була не одна сотня хлопчаків. Дівчат зовсім не вчили. Тарас сів біля Данила, і почалося навчання важкої грамоти.

ТАРАС ІЗ ЧУМАКАМИ В СТЕПУ

Якось чумаки їхали в Єлисаветград, що продати яблука з панського саду. З ними поїхали також Тарас з батьком. Дорогою хлопець очей не зводив з краси зеленого степу, перелісків, сіл, уквітчаних садами. У Єлисаветграді продалися швидко, і чумацька валка поверталася додому. Їхали поволі степом, і Тарас весь час милувався природою. Коли почало вечоріти, чумаки з'їхали з дороги, розпрягли воли й пустили в степ на пашу. Біля возів розклали багаття, зварили куліш, а після вечері тут же полягали покотом. Коли недалеко від високої могили прокричав пугач, батько розповів, що колись тут було велике бойовище: козаки з татарами бились. Козаків зібрали потім і в тій великій могилі поховали, а бусурмани так і погнили в степу. Тарас захопився батьковими розповідями, довго не міг заснути. А потім снівся йому бій козаків із бусурманами.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

У БУР'ЯНІ

Уперше за все літо Тарас був вдома, бо сьогодні громадську отару погнав хлопець Погрібного. Тарас після сніданку узяв книжку, олівці, папір і вийшов у садок. Навколо все заросло бур'яном. Хлопець згадав батька: коли той був живий, у садку завжди було чисто прибрано. Тарас зайшов у вишняк. Навколо могили матері, мабуть, Ярина прибрала. Потім хлопець заліз у гущавину бур'янища і почав малювати траву, квіти, комах. Він зловив коника-стрибунця, знайшов нитку і прив'язав коника до бур'янини.

Так з ниткою й намалював, та ще й надписав: "Стрибунець у полоні в Тараса". Мачуха кликала його, але Тарас малював у бур'яні аж до вечора.

ТАРАС ЛЮБИВ ПТАХІВ

Влітку Тарас прокинувся, коли батька і матері вже не було в хаті – вони, певно, пішли на панщину, а Катря поралася на подвір'ї. Хлопець заснув знову. І сниться Тарасові, ніби він сидить на зеленому шпориші на вулиці, а повз нього суне сила-силенна всякої птиці. Дивовижні птахи низько вклоняються йому і зникають. Прокинувся він, а у хаті вже день. Прийшла Катря, нагодувала сніданком і відправила на вулицю гратися. Тарас почав розпитувати сестру про птахів, про все на світі. Згодом Катря винесла йому хліба, а курям посипала зерна. Тарас сидів і любувався півнем.

КАТЕРИНА МАЛЮВАЛА ПІВНИКИ

Тарас прокинувся рано, бо вчора Катерина казала, що буде хату мазати, а потім нові малюнки на стінах розмалює. Тарас знав, що у Бондаренка помазали хату і півнів намалювали, а в Решетилів стіни розмальовані квітами, а в Оксани Ковалівни – чорнобривці...

Ярина з Марією ще спали в запічку, Микита на полу, а Катря вже розводила білу глину в черепку. Катря мазала хату, а під руками весь час вештався братик і надокучав питаннями: коли та які малюнки вона малюватиме. Коли хата була вимашчена, Катря намалювала двох великих півнів, а малий Тарас вирішив, що стане колись малярем.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

НА ТОРГОВИЦІ

Тарасові пішов дев'ятий рік. Якось батько нарвав слив, щоб відвезти на торговицю. На базар поїхав і Тарас. Він уперше їхав у Богуслав. Минали Моринці, Почапинці, Медвин і Сайки. От і Богуслав. Внизу зеленими берегами текла широка річка Рось. Тарас уперше бачив таку широку річку і такі великі кам'яні скелі. На річці були водяні млини і баржа, яка ходила на великому канаті. На ній Тарас з батьком, сидячи на возі, переправилися на другий бік. Волів перегнали вбрід.

Біля церкви розкинувся великий базар. Тарас сидів на возі, оглядаючи зверху великий натовп людей, а згодом побіг слухати сивого кобзаря, який співав думу про Марусю Богуславку. Рушаючи додому, батько купив дітям по прянику. Мовчазний їхав Тарас з торговиці і всю дорогу думав про те, що він бачив, що чув на базарі. На думку спадали народні пісні, думи і, зокрема, дума про Марусю Богуславку – відважну дівчину, яка визволила сімсот козаків з бусурманської неволі. Коли смеркло, Тарас дивився на зірки, поки не заснув.

ТАРАС НА ПАНЩИНІ

До схід сонця мати збиралася на панщину, а батько ще звечора пішов, щоб вночі покосити пшеницю, бо вдень дуже сиплеться. Зранку мама, Тарас і дід Іван теж йшли на панщину. З ними рушили також двоє з двору Решетила, Сокирка і старий Бондаренко. Лановий, який їхав на коні, був сердитий, підганяв людей, а діда Івана

вдарив нагаєм по спині. Закривавлені плечі схилились перед лановим. А той далі бив Решетила, Сокирку, Бондаренка, які покійно стояли біля тину.

Як від'їхав лановий, Тарас міцно припав до діда. Усі поспішили на жнива. Батько був втомлений, він пожалів Тараса і порадив не ходити босоніж по стерні. Хлопчик знайшов під снопами малих перепілок, а згодом у затінку під копою заснув. Коли прокинувся, почалася злива. Він заліз під копу, а батька і матір змочило до рубця. Знову засяяло сонце, вітер висушив довгі покоси пшениці, батьки знову почали працювати. Так вони трудилися аж до ночі, а прибувши в село, Тарас згадав, що сьогодні йому в полі приснилося, як він вдарив цуркою великого пана.

ЩОБ ФАРБИ БУЛИ ЯК ЖИВІ

На Великдень Тарас і Яринка сиділи біля своїх тіток і слухали їхню розмову. Тітка Олена, Домаха, Явдоха – рідні сестри батька – давно не бачились. Тітка Домаха хвалила хлипнівського дяка, а тітка Явдоха – тарасівського. Обидва дяки вміли добре малювати. Після великодня пощастило Тарасові побувати у Хлипнівці. Погостював він трохи у родичів і вирішив піти до пана дяка, що добре малює. Тарас розповів дякові трохи про себе, про те, що він сирота, вчився у дяка Рубана, Богорського, служив у попа Кошиця і що хоче стати малярем. Дяк дав йому аркуш і попросив намалювати, що бачить око. Хлопець швиденько накидав контури хати, призьби, ґанок і грушу з молодим листям, а півня і курей по справжньому намалював. Дяк був вражений. Потім він завів Тараса до світлиці і показав йому свою роботу – ікони. Дяк запросив Тараса учитись в нього, але потрібно було взяти дозвіл у пана управителя.

Тарас побіг з Хлипнівки у Вільшану до управителя. Дорослі кріпаки боялись переступати поріг панського дому, а Тарас такий сміливий – відчинив хвіртку, підійшов до великих дверей і постукав. За хвилину стояв перед паном управителем, який презирливо розглядав малого кріпака. Тарас не отримав дозволу, йому наказали йти працювати на кухню.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЗОЛОТІ В ТЕБЕ ПАЛЬЧИКИ

Якось Тарас, який тепер працював на кухні, побачив, як до панських дітей прийшов учитель Превлоцький, який розпочав урок малювання. Тарасові було дуже цікаво. З того дня він почав потай слухати уроки малювання. Зранку він дуже вправно працював на кухні, щоб скоріше усе впорати, а в обідню пору зникав. Незабаром Тарас навчився знімати натуру, затушовувати тіні. Одного разу вчитель побачив Тараса, його чудові малюнки і похвалив його чудові пальчики. Превлоцький розпитав Тараса, хто він, чий, звідки, як опинився серед челяді, дозволив приходити на уроки і дав аж п'ять аркушів паперу й олівець.

КОЗАЧОК

Часто Тарас після роботи співав з головним кухарем. Якось кухар признався панові, що Тарас не любить своєї роботи, а багато малює, навіть на стінах і каструлях. Хоч

хлопець слухняний, розумний, але його руки до кухні не стоять. Почувши, що хлопець жвавий і розумний, управитель вирішив, що з Тараса буде добрий козачок. Тепер хлопець повинен був робити все, що накаже пан. У панських покоях все було незвичайне, панське. Панова покоївка пояснила йому обов'язки. Відтоді Тарас не міг уже ходити на уроки Превлоцького.

ПРЕВОЛОЦЬКИЙ ЗНАЙШОВ ТАРАСА

Учитель малювання Степан Степанович Превлоцький прийшов до будинку пана Дмитренка – управителя маєтками поміщика Енгельгардта. Тут вчитель і побачив Тараса. Пан і вчитель домовилися, що Тарас може малювати у вільний час. Коли Превлоцький пішов, управитель сам дав Тарасові жмут паперу і кілька різнокольорових олівців. У Тараса на серці було свято. Другого дня учитель подарував йому кілька малюнків і загадав намалювати дуба.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ХАЗЯЇ ТАРАСА

Коли помер поміщик Василь Васильович Енгельгардт, Кирилівка, Моринці, Пединівка, Будище, Майданівка дістались у спадщину його синові Павлу. Молодий пан приїхав у Вільшану з Вільна зі своєю молодою дружиною. Пан бадьорився, випинав груди, бундючився, як індик, пані Софія Григорівна гонористо держала голову. Тарас тепер мусив служити пану Павлу.

Коли маєтки були розділені між родичами, у Будищах відбувся бенкет. Був там і козачок Тарас. Він довго блукав навколо палацу, по парку, поки не згорнувся калачиком під столітнім дубом й заснув.

Куди б не їхав Енгельгардт, з собою возив Тараса. На те він козачок! Тарас бував і в Будищах, і в Майданівці, і в Зеленій Діброві, і у Вербівці, і у Вільшаній (це село любив найбільше, бо тут жив Превлоцький). Тарас мріяв стати малярем і з кожним днем малював краще й краще.

У КОРСУНЬ НА РОСЬ ЗЕЛЕНУ

На панському подвір'ї готувалися до поїздки в Київ. Пан брав з собою свою кухню з кухарчуками, своїх слуг і козачка. Коли зійшло сонце, рушили. Тарас сидів поруч кучера і оглядався на всі боки. Он і Корсунь, весь у зелені, оперезаний синьо-зеленим поясом річки Росі.

Ночували в Корсуні. Рось уночі була якась надзвичайна, казкова. Тарас довго не міг заснути. Другого дня готували обід панові десь у зеленому гаю, бо пані Софія так звеліла.

У КИЄВІ

Ночували в Білій Церкві в маєтку "Олександрія", що належав графині Браніцькій, сестрі Павла Енгельгардта. У всьому маєтку не вгавала метушня – тут готувались зустрічати царя й царицю. Господаря Тарасового обслуговували козачки графині, а Тарас весь вечір сидів, нудьгуючи, в палаці. Поснідавши, пани виїхали до Києва.

Здалеку Тарас першою побачив Лаврську дзвіницю.

Зупинились у панському будинку, де жили родичі Павла Васильовича. З двору виднілись верхи Софіївського монастиря. Павло Васильович дав Тарасові три дні волі. Хлопець від щастя не знав, що робити.

ТРИ ДНІ ВОЛІ

На світанку Тарас допоміг на кухні, а потім пішов оглядати Київ. Усі радили подивитись Хрещатик, Золоті ворота, Софію, Поділ, Дніпро, Царський сад і палац, побувати у Лаврі, печерах, у Видубецькому монастирі.

Тарас опинився на Хрещатику і запитав у двох старих дідів, як пройти до Золотих воріт. Діди саме туди йшли, тож хлопець рушив з ними. Тарас побачив земляні вали і дізнався, як київські князі будували їх для оборони старого міста від половців, печенігів та інших орд. Хлопець був здивований, що Золоті ворота не збереглися.

Згодом куховар повів Тараса в Софію і Михайлівський монастир. Хлопця не можна було відтягти від розписних стін. Усю ніч снились Тарасові дивовижні малюнки. Другого дня він спустився на Поділ, побачив різних панів, бурсаків, духовну академію. Потім опинився на березі Дніпра. Третього дня зрання Тарас пішов у Лавру, обійшов усі церкви, і найбільше його вражало малювання. Скрізь подивився Тарас, усе побачив, запам'ятав, щоб дома було що розповідати. Так минуло три дні дарованої йому волі.

НА ПРОЩАННЯ З ТАРАСОМ

Повернувшись з Києва, Павло Васильович зразу ж почав готуватись до від'їзду у Вільно. Тарас, як козачок, теж мав їхати з паном. Катерина, дізнавшись про це, поспішала в Кирилівку до батьківської хати. Вона повідомила новину Ярині. Обидві сестри вирішили розповісти дідові Івану, може, він що придумає. Поки мачуха спала, Катерина і Ярина пішли діда. Він сказав, що лиху не зарадиш, бо така кріпацька недоля. Зранку дід Іван, Катерина, Ярина та Оксана – подруга дитинства Тараса – поспішали у Вільшану.

ПРОВОДИ

Другого дня пани Енгельгардти з челяддю мали вирушити до Вільна. Тарас і Оксана усю ніч прогомоніли наодинці. Підводи з усяким добром та людьми, що виїжджали до Вільна, стояли серед двору, чекаючи наказу. Прийшли панські музиканти. Тарас стояв біля фаетона з кучером і не міг відірвати очей від рідних. До нього підійшов Превлоцький і попросив не кидати малювати.

Кілька днів тривала подорож. Чим далі від'їжджали від рідного села, тим тяжче ставало Тарасові на серці. Дивлячись на вбогі хати, на зажурених людей і замурзаних дітей, він згадував своє безрадісне, безталанне дитинство.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу